

CO DĚTI MOTIVUJE K TOMU, ABY PÁCHALY KYBERŠIKANU?

Kamil KOPECKÝ

Ve většině případů kyberšikany, o kterých informují média a organizace, které se intervencí či prevencí v oblasti kyberšikany zabývají, se velmi často dozvídáme pouze to, co bylo výsledkem kyberšikany. Na naše emoce pak silně působí příběhy dětských obětí - dozvídáme se např. informace o tom, že se spolužáci v online prostředí posmívají spolužačce, sdílí její fotografie s posměšnými komentáři, snaží se poškodit její pověst, natáčí ji o přestávkách, jak se dehonestující video spolužáka šíří po YouTube či TikToku apod. Abychom však pochopili, proč ke kyberšikaně dochází a jak minimalizovat riziko jejího vzniku v prostředí školy, nesmíme se dívat pouze na její výsledek, ale také na to, proč k situaci došlo. A právě na motivy, které ke kyberšikaně vedou, se zaměříme v našem dnešním textu.

Motivů pro realizaci kyberšikany je celá řada, výzkumníci obvykle uvádějí 5-8 hlavních motivů, které stojí u zrodu kyberšikany. V praxi se samozřejmě motivy různě kombinují, doplňují a prolínají.

Motiv 1: Pomsta

Jeden z hlavních a velmi častých motivů či spouštěčů kyberšikany představuje **pomsta** - dítě, které bylo šikanováno v reálném světě, se snaží pomstít ve světě virtuálním - pomstu vnímá jako odplatu za bolest, kterou si samo prožilo. To platí i o oběti kyberšikany - ti, kteří se stali oběťmi kyberšikany, ji pak sami častěji páchají na

jiných. Chce, aby ostatní cítili, to co cítilo ono samo (tito pachatelé se někdy označují jako oběti/agresoři (bully/victim), protože jsou současně obětí a současně pachatelem). Pachatelé motivováni pomstou se často nevnímají jako ti, co páchají agresi, vnímají se spíše jako ti, kteří napravují spáchané křivdy a chrání sebe a ostatní před “padouchy”.

Problém je v tom, že se ne vždy mstí na těch, kteří jim bolest skutečně způsobili, ale vybírají si ty, kteří jsou zranitelnější, koho vnímají jako slabšího. Pomsta totiž nemusí být zaměřena pouze a výhradně na původního pachatele, ale na celou třídu, na celou instituci, na pedagogy apod.

Poznámka na okraj: Znáte film John Wick nebo kultovní film Kill Bill? Hlavními postavami jsou nájemní vrazi, kteří se rozhodli pověsit své řemeslo na hřebík a žít “normální” životy. Přesto je jejich minulost dohnala a donutila je pomstít se (za smrt dítěte, za smrt psa...). Přestože jde o nájemné vrahy, tedy postavy negativní, celou dobu jim fandíme, protože jejich pomsta je spravedlivá, tedy opodstatněná. Podobně vnímají svou pomstu pachatelé, kterým někdo způsobil příkoří - jejich pomsta je spravedlivá.

Motiv 2: Oběť si to zaslouží

Velmi častým terčem kyberšikany jsou **oběti, které si to z pohledu agresora jednoduše “zaslouží”**. Terčem se tak stávají např. premianti (“šprti”), sociálně slabší žáci (“socky”), žáci s různými zdravotními problémy (které mají psychické či fyzické projevy, např. děti trpící Aspergerovým syndromem) (“retardi”), žáci, které se nebojí informovat učitele o tom, že se něco stalo (“bonzáci”) apod. Kyberšikana je velmi často spojena se sociálním postavením oběti a pachatele - např. ve škole - přičemž pachatelé věří, že šikanováním oběti, která “si to zaslouží”, se posunou výše na společenském žebříčku a získají lepší postavení.

Několik příkladů pro dokreslení:

1. Žáci šikanují/kyberšikanují spolužáka, protože má výborné známky, hlásí se a nebojí se učiteli odpovídat (vybočuje).
2. Průměrná dívka šikanuje/kyberšikanuje premiantku, protože žárlí na její úspěch a protože si to jednoduše “šprtka” zaslouží.

-
3. Dívka šikanuje/kyberšikanuje jinou dívku, protože věří, že jí “ta mrcha ukradla přítele”.
 4. Děti šikanují/kyberšikanují dítě ze sociálně slabší rodiny, protože má zastaralý tlačítkový mobil a ne smartphone.

Pachatelé, kteří jsou přesvědčeni o tom, že si šikanu/kyberšikanu oběť zaslouží, zpravidla vnímají své chování jako oprávněné, necítí výčitky svědomí ani vinu za kyberšikanu, kterou sami páchají.

Motiv 3: Nuda

Jeden z motivů, které se u kyberšikany (ale i dalších forem rizikového chování) objevuje velmi často, představuje **nuda**. Kyberšikana pro znuděného pachatele představuje kýžené vzrušení, něco, co jim umožní nudu překonat. Motiv nudy často souvisí s tím, že pachatelům rodiče nevěnují dostatek pozornosti a nezajímají se o to, co děti v online prostředí dělají. Výsledkem je pak situace, kdy se Internet stává pro děti jediným zdrojem zábavy a jedinou cestou, jak získat pozornost a upozornit na sebe. Kyberšikana se pak stává způsobem, jak se v online prostředí bavit (na úkor ostatních).

Motiv 4: Kyberšikana vzniká pod vlivem skupinového tlaku

Dalším motivem, díky kterému kyberšikana ve školním prostředí vzniká a rozzrůstá se, je **skupinový tlak - dítě se stane pachatelem kyberšikany, protože chce zapadnout do školního kolektivu**, ve kterém je kyberšikanování běžné a probíhá hromadně, ve skupině. Dětský pachatel, který ustupuje skupinovému tlaku, jde proti svému vnitřnímu přesvědčení a mimo skupinu by se kyberšikany nedopustil. Ve skupině je však šikanování jiného “normální” a “běžné”. Pro dítě-pachatele je důležité, aby ve školní skupině zapadlo, dopady svého chování se v zásadě nezabývá, navíc ve skupině cítí jistý pocit bezpečí. Ve skupině také dochází k “rozpadu” odpovědnosti, panuje kolektivní odpovědnost za kyberšikanu, ve které se “osobní odpovědnost” snadno rozpouští. Skupinový tlak samozřejmě působí i na oběti, které se v některých případech nechávají “dobrovolně” šikanovat, aby ve skupině “zapadly”.

Motiv 5: Každý to dělá, proto to můžu dělat i já

Pokud dospívající věří, že je kyberšikana hodně rozšířena a hodně lidí ji páchá, je větší pravděpodobnost, že se do tohoto chování zapojí i oni sami. Kyberšikanu nevnímají jako zásadní problém, protože jejich vrstevnická skupina toto chování vlastně přijímá a bagatelizuje. Kyberšikana je běžná, to ale neznamena, že je normální. Když se např. zaměříme na verbální agresi na internetu, kterou páchají dospělí uživatelé - často rodiče i prarodiče - také můžeme říci, že je rozšířená a běžná, rozhodně však toto chování není normální - v souladu se společenskými normami chování. Navíc je toto chování často trestné a - jak opakovaně upozorňuje Policie ČR - pachatelé závažných forem verbální agrese se dopouštějí [celé řady trestných činů](#).

Motiv 6: Kyberšikana je projevem sociálního postavení (“bažení po moci”)

Kyberšikana může být projevem sociálního postavení, tedy např. děti, které jsou populární, si častěji dělají legraci z dětí, které jsou méně populární, žákyně, které jsou přitažlivé, si vybírají k legráckám, vtípkům a šikaně jiné, o kterých se domnívají, že jsou neatraktivní. Internet je vlastně nástrojem relační agrese, slouží k posilování vlastní pozice a oslabování pozic ostatních dětí, které se stávají terčem útoků (vedoucích až k ostrakizaci). Samotný princip je tedy v zásadě jednoduchý - svou vlastní moc a společenský status posilujeme tím, že oslabujeme sociální status ostatních.

Co je zajímavé, výzkumníci Sameer Hinduja a Justin W. Patchin, kteří se dlouhodobě výzkumem kyberšikany zabývají, zjistili, že **studenti, kteří byli ve škole hodnoceni známkami A („jedničkáři“), se častěji stávají původci a zároveň oběťmi kyberšikany**, na rozdíl od studentů, kteří mají známky horší (C, D). Z toho, jak je žák či student ve škole úspěšný, nelze tedy automaticky vyvozovat, že nebude týrat ostatní vrstevníky a nebude původcem kyberšikany (Sabella, R. A., 2013).

Motiv 7: Pachatelé věří, že je nelze vystopovat a chytit

Další motiv pro páchání kyberšikany je spojen s anonymitou internetu, která dává dětem falešný pocit bezpečí. Domnívají se, že pokud kyberšikanu provozují anonymně, nelze je chytit. Pachatelé navíc nevidí vlastní reakci oběti (např. pláč, smutek apod), což jim usnadňuje dělat věci, které by v běžném životě neudělali.

Motiv 8: Nedostatek empatie

Velká část pachatelů kyberšikany věří, že kyberšikana vlastně není problém a její dopad se zbytečně přehání a “nafukuje”. **Nevidí totiž bolest, kterou způsobují, nevidí reakci oběti, logicky tedy nemají ani výčitky svědomí.** Naopak vnímají kyberšikanu jako něco, co je vlastně zábavné, legrační, populární a že jde o skvělou zábavu.

Motiv 9: Žert, co se vymknul kontrole

Kyberšikana často vzniká jako **nevinný žert, vtípek, který se vymkl kontrole původního tvůrce a začal žít vlastním životem.** Pachatel nechtěl oběti ublížit a žil v iluzi, že je jeho chování neškodné a jde vlastně o nevinnou zábavu (někdy se tito pachatelé označují jako “neúmyslní pachatelé kyberšikany”, protože neměli v úmyslu oběti skutečně ublížit). V kyberprostoru je však běžné, že se kyberšikana snadno vymkne kontrole a začne žít vlastním životem - “žertovné video” např. unikne mimo uzavřenou skupinu a začne se virálně šířit, sbírá negativní komentáře, vznikají jeho kopie, do jeho šíření se často zapojuje rozsáhlé publikum (sekundární útočníci), které netuší, jak video vzniklo, přesto jej šíří, protože jim připadá zábavné. Hranice mezi žertem a kyberšikanou není ostrá, přesto ji lze vymenit - a to především dopadem na oběť, intenzitou, opakovaností a nerovnováhou sil mezi obětí a pachatelem.

Mezi další motivy, které se objevují především u klasických forem

šikany, patří motivy upoutání pozornosti, motiv Mengeleho, motiv prevence, motiv vykonat něco velkého apod.

Co říci závěrem? Motiv lze někdy pochopit

Na kyberšikanu nelze nahlížet černobíle, tedy pouze tak, že na jedné straně stojí agresor a na straně druhé oběť. **V řadě případů může být kyberšikana pochopitelná, což samozřejmě neznamená, že jde o správné či vhodné řešení situace.** Představme si situaci šikanovaného dítěte, které chce bolest, kterou samo prožilo, pachateli oplatit. Proto volí cestu internetového útoku, v rámci kterého může využít nástroje, které v běžném "nevirtuálním světě" k dispozici jednoduše nemá (není fyzicky zdatné, není obklopeno kamarády, je na okraji sociální skupiny, je např. introvertní). Stejně lze pochopit situaci, ve které např. spolužák neustále veřejně upozorňuje na naše vlastní chyby a nedostatky - toto chování se nám logicky nelíbí a chceme mu je nějakým způsobem oplatit, kyberšikana je snadnou (nikoli správnou) cestou, jak toho dosáhnout.

Kyberšikanu lze v prostředí školy řešit především **budováním zdravého školního prostředí - školního klima - tj. posilováním dobrých vztahů mezi žáky a pedagogy.** Sem patří mimo jiné rozvoj sociálních dovedností - např. schopnosti vyrovnávat se s konfliktem a řešit ho, vhodné způsoby komunikace dětí v rámci třídy, vzájemný respekt apod. Ne každá škola však do budování školního klimatu investuje čas a energii, vybudovat dobré školní klima není snadné a rychlé.

Při posuzování případů kyberšikany je nutné a zásadní zjistit motiv, tedy proč vlastně dítě kyberšikanu provozovalo, co jej k tomu vedlo, jaká byla jeho motivace. Podle toho pak zvolit vhodné řešení - pachatel musí důsledky svého chování pocítit, řešení však musí být přiměřené prohřešku. A hlavně je nutné si uvědomit, že pachatel může být i obětí, která je v zoufalé situaci, ze které se snaží dostat neadekvátním způsobem.

Související články:

[Kdo jsou vlastně pachatelé kyberšikany?](#)

Zdroje:

Gordon, S. 8 Reasons Why Kids Cyberbully Others: Understanding the motives behind cyberbullying. Verywell Family.

<https://www.verywellfamily.com/reasons-why-kids-cyberbully-others-460553>

Kopecký, K. Kyberšikana a její specifika v prostředí systému primární prevence rizikového chování. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017.

<https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/odborne-studie/105-kybersikana-a-jeji-specifika-v-prostredi-systemu-primarni-prevence-rizikoveho-chovani>

Sabella, R. A., Patchin, J. W., & Hinduja, S. Cyberbullying myths and realities. Computers in Human Behavior, 2013. 29(6)

<https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.06.040>

Kolář, M. Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál, 2011.